

تولد دیکتاتوری نظامی در قامت رئیس‌الوزرا

۲ آبان ۱۴۰۴ ساعت ۱۵:۲۶

هنگامی که میرزا حسن خان مشیرالدوله، آخرین تلاش‌های خود را برای حفظ تعادل دولت ناکام دید، در برابر فشار بی‌پایان وزیر جنگ، رضاخان، سر تعظیم فرود آورد و در پاییز ۱۳۰۲ از مقام خود کناره گرفت. این استعفا نه یک پایان، بلکه آغاز یک پرده‌برداری بزرگ بود؛ پرده‌برداری از تئاتر سیاسی‌ای که در آن، غوغاسالاری مطبوعاتی و تهدید نظامی، احمدشاه را به امضای حکم نخست‌وزیری رضاخان و سپس ترک ابدی ایران واداشت.

در دوره‌ای که میرزا حسن خان مشیرالدوله (حسن پیرنیا) از سوی احمدشاه به مقام ریاست‌الوزرا منصوب شده بود، رضاخان با سمت وزارت جنگ، حضوری قدرتمند در هیئت دولت داشت. مشیرالدوله که در سوابق خود سابقه نخست‌وزیری‌های متعدد (از جمله در زمان جنگ جهانی اول و مخالفت با قرارداد ۱۹۱۹) و تلاش برای اداره کشور را داشت، به خوبی می‌دانست که چگونه باید با تلاطمات سیاسی برخورد کند. با این حال، پس از مدتی، او دریافت که توانایی مهار زیاده‌خواهی‌ها و فشارهای وزیر جنگ قدرتمند، یعنی رضاخان، را ندارد. این کشمکش قدرت در نهایت به نقطه اوج خود رسید. رضاخان با استفاده از نفوذ نظامی و حمایت‌های پنهانی، به طور مستقیم یا غیرمستقیم فشار را بر نخست‌وزیر افزایش داد و زمینه را برای استعفای او فراهم ساخت. همزمان با این اقدامات، طرفداران رضاخان نیز در مطبوعات با استفاده از فضای سیاسی موجود و ایجاد غوغاسالاری، او را به عنوان بهترین و شایسته‌ترین گزینه برای اداره امور کشور و ریاست دولت معرفی می‌کردند. مشیرالدوله که به خوبی درک می‌کرد بقای خود و کنترل اوضاع پس از خروج احمدشاه از کشور دشوار خواهد بود، در اواخر مهرماه سال ۱۳۰۲ شمسی، با احمدشاه دیدار کرده و درخواست استعفای خود را به وی تقدیم نمود.

شاه، هرچند شاید تمایلی به این کار نداشت، اما در برابر فشارها و تحرکات سیاسی، ناگزیر با استعفای مشیرالدوله موافقت کرد. این اتفاق زمینه را برای تحقق اهداف رضاخان باز کرد. با وجود مخالفت‌های چهره‌هایی مانند آیت‌الله مدرس، احمدشاه در روز سوم آبان ماه ۱۳۰۲، رضاخان را رسماً به عنوان رئیس‌الوزرا منصوب نمود. یک هفته پس از این انتصاب مهم، احمدشاه ایران را به مقصد اروپا ترک کرد و دیگر بازنگشت.

با خروج شاه، عملاً رضاخان به عنوان نیروی اصلی و تصمیم‌گیرنده در رأس امور کشور قرار گرفت. او که از طریق وزارت جنگ به قدرت تکیه زده بود، به سرعت کنترل ساختارهای اداری و نظامی را قبضه کرد و دوران گذار میان سلطنت قاجار و تأسیس سلسله پهلوی را هدایت نمود، که نهایتاً در اسفند ماه سال ۱۳۰۴ شمسی، منجر به انقراض قاجار و به تخت نشستن رسمی خود به عنوان پادشاه شد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/50225/> الوزراء - رئيس - قامت - نظامي - ديكتاتور - تولد / 50225